

Po visokih Alpah in nizki Lombardiji.

Janko Mlakar.

(Dalje.)

6. Prijetna noč ob izviru Rodana.

Precej slabe volje sem jo mahal po Gotthardski cesti navzgor ter se skrbno izogibal bližnjic, ki jih pa k sreči tam sploh ni. Jezil sem se sam nase, da sem na tako neumen način zapravil skoraj poldruugo uro, ko me je še čakala 37 *km* dolga pot črez Furko v Gletsch. Hitel sem torej, kar sem mogel. Na Vragovem Mostu sem se le toliko pomudil, da sem si ogledal velikanski slap, ki bobni ravno pod kamenitim lokom, in Ruski spomenik. V granitno steno poleg mostu je vsekana velika vdolbina, v njej pa stoji dvanajst metrov visok grški križ iz granita z Ruskim napisom, ki popotnika podučí, naj se na tem mestu spominja, kako so hrabri sobojevniki feldmaršala Suvorova nabadali Francoze na — gorske palice.

Takoj nad mostom se prične 64 *m* dolgi predor z malo poetičnim imenom »Urner Loch«. Ko pa pridem iz te temne luknje na prosto, zagledam pred seboj solnčno Urserensko Dolino, tla nekdanjega jezera. Razteza se v naročju deloma s snegom pokritih vrhov kake tri ure daleč noter do podnožja Furke. Kaj tako ljubkega in prijaznega, kakor je ta zelena plan, najdeš kje drugje težko. Ni čudno, da romajo ljudje v to zatišje kar v gostih trumah. Ako nisi poprej naročil sobe v hotelu, storiš najbolj pametno, da si njeno krasoto ogledaš kar med potjo. Kajti v tem slučaju iščeš zastonj prenočišča. Celo pozimi, ki traja tu dobrih osem mesecev, so navadno vsi hoteli prenapolnjeni, odkar se tudi gospoda prekucuje s sankami po snegu.

Glavni kraj cele doline je Andermatt (1444 *m*), kamor imaš iz Urnske Luknje dober četrť ure. Hiše so jako lepe in pričajo, da stanujejo v njih imoviti ljudje. Svojega blagostanja pa niso dobili iz

zemlje, ki na njej komaj oves dozori, marveč od tujcev. To ti posebno dokazujejo mnogoštevilni hoteli, med katerimi komaj zapaziš lične, večinoma enonadstropne hiše domačinov. Švicarji so pač ljudje, ki znajo s tujci v caker hoditi.

Tudi marsikak kotichek Slovenske zemlje bi lahko obogatel od tujcev. Toda v naših krajih ljudje kaj radi pozabijo, da tujci niso ovce, ki se dajo striči v kljub slabi paši.

Urserenska Dolina je v še drugem oziru imenitna. Kajti iz nje ti je pot odprta po lepih cestah na vse štiri vetrove sveta. Skozi Urnsko Luknjo prideš lahko na severni, čez Gotthardski Prelaz (2114 m) pa na južni tečaj, seveda ako se pred ne ustaviš. Ako ti Oberalppas (2046 m) bolj ugaja, ti je ob mladem Renu odprt ves vzhod. . . Samo toliko pazi, da je z Renom vred ne zaviješ proti severu. Ako se ti pa ljubi na zahod, posluži se Furke. Švicarji to tudi dobro vedo. Zato so vsa pobočja ob teh prelazih kar nabodli s topovi.

Da bo opis tega kraja popoln, moram tudi povedati, da je tu razvodje štirih imenitnih rek. V gorskih hrbtih, ki oklepajo »Urserental«, so namreč studenci, ki napajajo Reuss, Ren, Rodan in Tessin. Zato ni čudno, da imajo vse te reke, ki so nekako rojakinje, isto posebno nagnjenje do jezer. Vsaka izmed njih je zaročena s kakim jezerom. Ren teče skozi Bodensko, Rodan skozi Genevsko, Reuss si je izvolila Štirikantonsko za počivališče, in tudi Tessin se izliva menda samo zato na severni strani v Lago Maggiore, da ima pravico na južni zopet ven.

Zgodovinsko imenitna je tudi cerkva sv. Kolumbana, ki stoji nad Andermattom blizu topničarskega vežbališča. Zaradi te cerkve so si zgodovinarji že dolgo v laseh. Eni namreč trdijo, da jo je v sedmem stoletju sezidal sam sv. Kolumban, drugi pa pravijo, da to ni res. Ker se nisem s tem vprašanjem natančneje bavil, ne vem natanko, zanikavajo li, da bi jo bil sezidal sv. Kolumban, ali pa trde, da ni bila sploh nikdar sezidana. V zadnjem slučaju se gotovo motijo, kajti kolikor jaz vem, cerkva nikjer ne sejejo, akoravno včasih kak potopisec laže, da so z njimi griči posejani.

Sploh pa jaz zgodovinarjem ravno tako malo verjamem, kakor časnikarjem, ki so pravzaprav tudi zgodovinarji. Oboji namreč radi kaj takega poročajo, kar se — ni zgodilo. Časnikarji so celo verodostojnejši, ker vsaj včasih kak popravek prinesejo, zgodovinarji pa nikdar, razen kadar popravljajo — resnico. To je seveda popolnoma umevno; zakaj mrtvi ne pošiljajo iz onega sveta popravkov.

Toda pojdemo naprej; sicer ne pridemo v Gletsch do noči, kajti cerkvena ura v Andermattu bije že tri. Po lepi cesti ob Reussi, ki je tu začuda krotka, prispemo v pol ure v Hospenthal, kjer se odcepi cesta proti Gotthardu. V štirinajstem stoletju so postavili na tem mestu pobožni menihi za popotnike precej prostoren »hospital«. Iz njega je tekom let nastalo sedanje selo z imenom vred. Na nizkem griču nad selom še stoji star stolp, edini spomin na grad, v katerem so plemeniti Hospentalski vitezi tudi sprejemali bogatejše popotnike, in to celo gostoljubnejše, kakor doli menihi v svojem zavetišču. Kajti zgodilo se je večkrat, da je kak tujec s polnim žepom dobil v gradu kôt do smrti. . . .

Ker je bila pot čez Gotthard jako slaba in nevarna, postavili so vrli Bernardinci v sedemnajstem stoletju zavetišče tudi vrh prelaza. Kadar so snežni viharji najbolj razsajali, zapuščali so menihi svoje tihe celice in iskali s pomočjo močnih psov nesrečnikov, ki so obležali v globokem snegu. Nevarnosti so se nekoliko zmanjšale ko so krog leta 1824. zgradili sedanjo lepo cesto. Stari »hospic« je sicer pred štirimi leti pogorel, toda postavili so na istem kraju novega. Kajti tudi dandanes pot čez Gotthard v viharju in snegu ni šala. Zadnji večji kraj za Hospentalom je Realp (1547 m). Tu se pričinja cesta viti proti Furki (2436 m) kakor kača. Zato je bil ves prostor v vasi zaseden od voznikov, ki so prišli že iz Gletscha, ali so pa bili šele namenjeni tja; krepčali so sebe in konje za nadaljnjo pot.

Še enkrat se ozrem nazaj po dolini, proti Andermattu, na Gotthardske vrhe in Spitzberge, ki jo obdajajo na desni in levi, potem jo pa uberem proti Furki, seveda po — bližnjici.

No, to pot sem jo srečno izpeljal. V slabih treh urah sem bil že na sedlu, akoravno sem med potjo imel oči na vseh gorah in ledenikih, kar mi jih niso zakrivali oblaki. Kajti pot po lepih planinah in slikovita okolica te vedno vabi k počitku na mehkih tleh. Pravi razgled se pa odpre šele vrh sedla; zakaj Furka je ena najlepših razglednih točk v Švici. Seveda se nima sedlo zahvaliti za lepo cesto tej sicer hvalevredni lastnosti, marveč vojaškim ozirom.

Ker je bila nedelja, sta bila oba hotela, ki sta se vsedla na vrh Furke, prenapolnjena. Prišlo je namreč veliko domačih izletnikov iz krajev, ki leže ob Gotthardski železnici. Na cesti od sedla do hotela Belvedere ob Rodanskem ledeniku je bilo vse živo, kakor v Ljubljani pod Tivolijem, kadar je — dež. Ljudje so namreč z menoj vred pričakovali, da se jim na sedlu predstavijo zastopniki Bernskih Alp, Finsteraarhorn, Oberaarhorn, Schreckhorn kakor tudi izbrano

poslanstvo Walliških Planin, namreč Mischabelhörner, Täschhorn, Weisshorn in posebno Matterhorn. Toda vsi ti »horni« so bili v važnih posetih pri gospej megli in se nam niso utegnili niti za trenutek pokazati. Zato so ljudje raje vasovali v hotelih, jaz sem si pa izbral najbližjo bližnjico in jo ocvrl po nji v Gletsch.

Po gladkih travnatih tleh je šlo kaj hitro, celo urneje, nego mi je bilo ljubo, in kmalu sem bil v dnu. Tu sem šele utegnil malo postati in pogledati, čez kakšen svet sem drvil. Visoko nad seboj zagledam hotel Furka, poleg njega močne s topovi naježene utrdbe, na drugem cestnem ovinku pa Belvedere skoraj tik velikanskega ledenega poloma Rodanskega ledenika. Skoraj mi je bilo malo žal, da se nisem držal ceste ali vsaj prvih njenih ovinkov, da bi si bil čisto od blizu ogledal te ledene sklade. Toda »po toči je prepozno zvoniti«, sem si mislil in sem jo pobrisal čez pašnike na cesto. Sicer sem pa tudi od tu imel zadosti lep pogled na ledenik.

Ko sem prišel v Gletsch, se je že skoraj začelo mračiti. Edini hotel »du Glacier du Rhone« je bil tako poln, da nisem mogel dobiti sobe. Zato so mi kar en konec hodnika pregradili s špansko steno, postavili v ta kot vse potrebno, in imel sem lepo zračno prenočišče. Urno odložim svojo ropotijo in odidem v obednico. Gostje so bili že pri zadnji jedi. Toda uren, kakor sem, sem si jih upal kmalu dohiteti. Žal, da sem sedel poleg sila zgovornega Nemca. V svoji znani resnicoljubnosti sem priznal, da razumem Nemški. Sedaj se me je pa dedec oprijel kakor brencelj konja.

»Toda čez Furko pridete? Gotovo ste bili tudi na Galenstocku?« poizvedoval je radovednež.

»Ne«, odvrnem mu kratko.

»Škoda! Tu ste naredili veliko napako. Jaz sem bil včeraj gori. Povem vam, to je res lepa tura. Rodanski ledenik ste si pa gotovo ogledali s Känzli, saj je komaj deset minut strani od ceste, in v ledeniško votlino ste tudi šli?«

»Ne eno, ne drugo; izognil sem se obeh po bližnjici.«

»Moj Bog, ste li slepi šli čez Furko? Jaz se pa celo velikega ovinka pri Tiefenbachu nisem ustrašil, da sem si lahko ogledal razpokani Tiefengletscher. Povem vam, da sem videl do sto metrov globoke razpoke. V eno me je vodnik spustil, dokler je bilo kaj vrvi.«

»Škoda, da vas ni notri pustil«, prekinem ga za trenutek.

»Kako to mislite?« začudi se mož.

»Ker bi jaz potem lahko mirno obedoval.«

Ta moj odgovor je zbudil bučen smeh v najinem obližju. Moj sosed je pa zložil prtič, vtaknil ga v obroč in jo urno pobral iz obednice.

Bilo mi je skoraj žal za poredni odgovor, toda moj vis-a-vis, postaren gospod, mi je rekel, da sem prav storil. Moj radovedni sosed — tako sem izvedel od njega — je stanoval v hotelu menda samo zato, da je drezal v goste s svojim puhlim vpraševanjem in se hvalil s turami, ki jih ni nikdar napravil. (Dalje prihodnjič.)

Nova cesta preko Dolomitov. (S 4 slikami.)

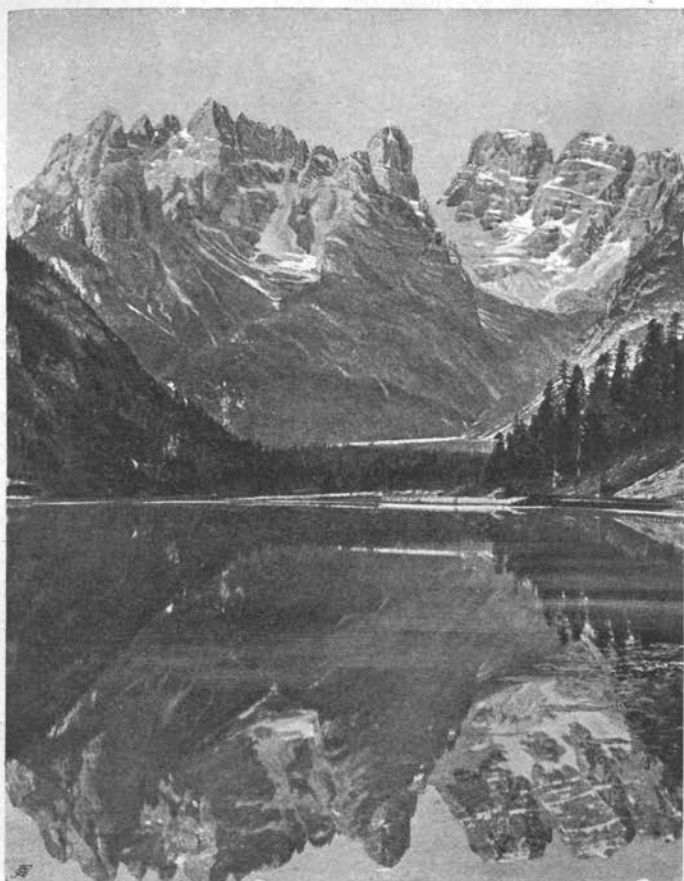
Jožef Zazula.

Južno-vzhodno Tirolsko je bilo hribolazcu, še bolj pa udobno potujočemu širšemu občinstvu, do najnovejšega časa skoro neznano; razupite gore, slabe ceste in visoki prelazi so zadrževali pristop in Dolomite so posečali le ljudje, ki so tekmovali v plezanju na strme »Torre« in navpične »Zinne«, nudeče veliko nevarnosti in — slave. Odkar pa je vojaška uprava v zvezi z deželnimi oblastmi jela čez Dolomite graditi ceste, so se razmere izpremenile. V kraje, kamor so preje gonili le pastirji svojo živino na pašo, vodi v krasnih serpentinah izpeljana cesta in na višino 2265 m te izlahkoma popelje poštni avtomobil. Nepregledne so postale vrste potovalcev preko Dolomitov, kakor so nepopisne krasote, ki jih potnik ob njih uživa. Z avtomobili in vozovi, peš in na kolesu srečavaš ljudi vseh stanov in narodnosti. In ta procesija se pomika od jutra do večera, v lepem in deževnem vremenu; eni se srečujejo, drugi poslavljajo, eni hite naprej, drugi ostajajo po več dni v istem kraju.

Ni se torej čuditi, da je tudi pisec teh vrstic, bivajoč v Bolcanu, na tihem gojil že nekaj let željo, pregledati te lepe kraje; saj nas Dolomiti tako ljubko pozdravljajo tje v daljno Slovensko domovino!

Sredi meseca julija 1909 sem se okoli desete ure ponoči srečno privozil v Toblah. Tisti dan je deževalo; a drugo jutro se je zjasnilo in pozdravil sem v nebo štrleče Dolomite. Jasen in svež zrak, lepo pogozdene gore, zeleni travniki z belimi cerkvicami in rdečimi strehami, obširna planota z gostimi njivami opazovalcu kraj takoj omilijo in obžalovati je, da v tem lepem kraju ne biva več

naš narod. Med znamenitostimi je omeniti župnijsko cerkev z lepimi slikami in lovski grad Maksimilijana I.; tukaj zapaziš na gradu tudi rdeče-belo pobarvane oknice, ki jih srečuješ povsod na vsej daljnji poti.

1. M. Cristallo in Dürrensee.

Iz Toblaha vodi proti jugu mimo Landra, Höhlenstein na eni in mimo Misurine na drugi strani, proti Cortini d' Ampezzo lepa široka cesta. Četudi sem imel s seboj kolo, sem šel vendar peš po gladki cesti, ki je izpeljana kaj lepo; mir in tihoto pa neprijetno motijo prav nevarno-hitro vozeči avtomobili. Skoro vsakih 300 m sem obstal in opazoval slikovito scenerijo. Mimo lepega Toblaškega Jezera sem prišel po lepo pogozdeni dolini, ki je podobna Kamniško-

Bistriški, do kraja Landro, kjer je lep hotel, spredaj pa mala trdnjavnica z močnim ozidjem in jeklenimi žicami. Ne da bi se za utrdbo zanimal, se ustavim pred njo in ogledujem iz daljine se lesketajoče Tri Zinne, kar mi nenadno iz višave zagromi povelje »Naprej!« in pobral sem se. Šele pozneje sem zapazil, da je bil nad menoj vojak skrit, ki je s puško v roki opazoval, kako sem jo pobiral proti hotelu.

2. Cortina d' Ampezzo.

Od Landra vodi cesta mimo Dürrensee v Schluderbach, ob gradu Peutelstein v dolino, ki nas privede v Cortino. Kakor vsa jezera v Dolomitih, tudi Toblaško in Dürrensteinsko nista veliki, prekrasen pa je v njih odsev lesketajočih se gora in prav s tem delajo ondotni prebivalci največjo reklamo.

Cortina je prijazen kraj, pravi raj Dolomitov, in gore, n. pr. Monte Cristallo (Gl. pod. 1), ki si jih z Landra opazoval z ene strani, gledaš sedaj z nasprotnega kraja.

Drugi dan sem zapustil Cortino, nisem se pa obrnil proti jugu, kamor je izpeljana lepa pot v Št. Vid in dalje na Italijansko, temveč sem se dvignil ob zahodnem pobočju, ki se polagoma vzdiga proti Zinke Torres in Tofani do razglednika Pokòl, odkoder je šele videti vso krasoto Kortine. Dolina se podolgoma razprostira od severa

proti jugu, ob robu pa ima najlepše Dolomitske gore, globoka struga je izkopana potoku Bojta, nova Dolomitska cesta pa se dviga dalje v velikem ovinku skozi umeten predor.

Cortina d' Ampezzo (Gl. pod. 2.) je Dolomitska Meka; kdor gre Dolomite gledat in nima časa ali volje prepotovati vseh 150 km, gre iz Toblaha do Cortine: na tej poti vidi, kar je najlepše, posebno če gre mimo Peutelsteina tje in čez Tre Croce in Misurino nazaj. Okraj Ampezzo, v katerem je Cortina, je bil nekdanj združen z Italijanskim Kadore; 1420. je postal Beneški in po mnogih bojih so ga priklopili leta 1516. Pusterski Dolini. Za cesarja Jožefa je bil precej neodvisen, dokler ni pripadel 1806. Bavarski, 1810. je postal Italijanski, 1813. pa je zopet prišel k Tirolski, h kateri je še danes priklopljen.

Ljudstvo samo je jako vljudno; govori Italijansko, Nemško in seveda Ladinsko. Italijanski vpliv se pozna po lepem Kampanilu, ki ga imajo pri župni cerkvi in ki je Beneškemu nekoliko podoben. Lepa razglednika sta Montepiana in Krepa ter že imenovani Pokòl.

V okolici Cortine je 36 selišč in dolina sama je poleti zelo prijazna in vabljiva, in skoraj bi ne verjel domačinom, ki pripovedujejo, da jo pozimi plazovi večkrat popolnoma zapro.

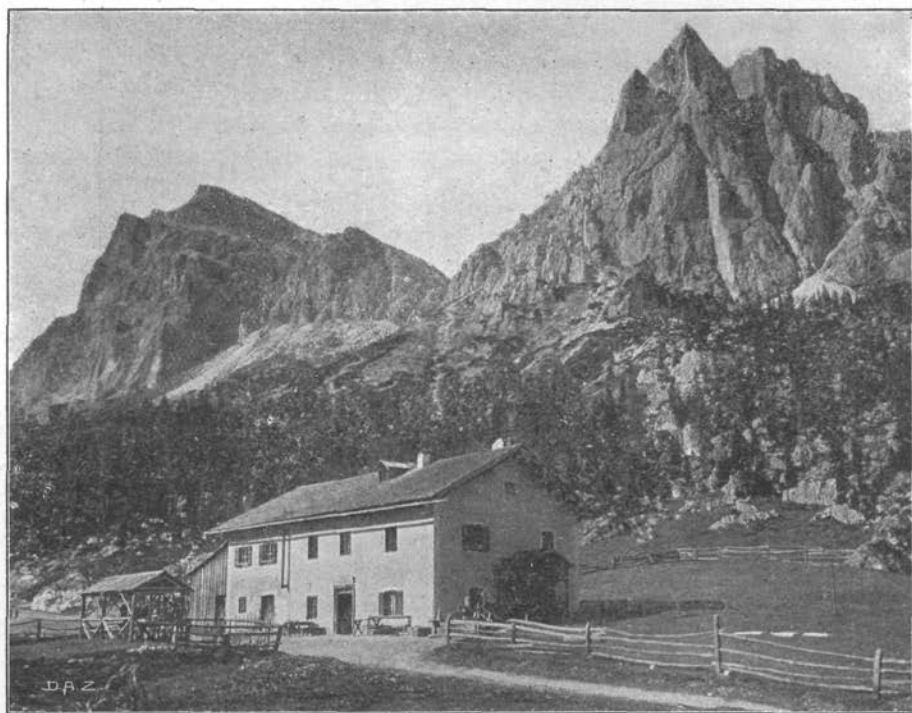
Pokrepčavši se na Pokòlu, sem šel dalje po stari poti, ker so novo cesto šele delali; svet sam se dviga polagoma proti prelazu Fanzara, do katerega pridemo skozi lep gozd in naši Konjščici podobno planino.

Dež mi je prav imenitno prilival, a ni me premotil, da bi se vrnil. Enakomerno sem jo mahal po cesti, pred menoj pa je drdral voz s 3 damami, ki se tudi niso dežja ustrašile; šle so celo na Zinke Torres, ki so se nam kazali na levi v deževni megli.

Približno opoldne sem prišel do hospica (Gl. pod. 3), na vrh prelaza Fanzare pa je še nekaj sto korakov; prvo, kar me je iznenadilo, je bil napis »bencin« in »Auto-Garage«. Lope za avtomobile dobiš po vseh letoviščih, toda na priprosti planini sredi gora je taka lopa skoraj preveč napredna! Kaj bi porekel rajni naš starosta Kadilnik, ki mu je bil še oča Triglav s svojimi nedolžnimi rdečimi lisami preveč »pomalan«!

Prišedši do vrha (2107 m), sem veselo pozdravil gostilno, postavil kolo spodaj v vežo in šel v prvo nadstropje, kjer so me planinci in planinke pozdravili z glasnimi »hallò«; mokri so bili do kože, kakor jaz. Prijatelj se v nesreči spozna — in tudi mi smo se po kratkem pozdravu kmalu seznanili.

Med kosilom se je nekoliko zvedrilo in ker sem imel za tisti dan še dolgo pot do Arabbe (pravilno Rebe), sem se ob 3. uri iz gostilne poslovil in odšel v dolino. Prehodivši 55 m dolgi umetni predor, zagledaš v daljavi ugasli ognjenik Lâna, z obširnimi gorami samega črnega vulkanskega kamenja, in nič manj veličastno Mar-molêdo, najvišjo goro v Dolomitih, z obširnimi snežišči in lesketajočim ledenikom. Pod teboj pa je ozka Buchensteinska Dolina, ki je le

3. Hospic na sedlu Fanzara s predgorjem Tofane.

vulkanska razpoka; cesta je visoko ob strmem pobočju izpeljana, posamezne Ladinske bajte pa so kakor lastovičja gnezda ob straneh postavljene. Preden se spustimo v dolino, nas pelje cesta še v stransko grapo, ki ji pravijo Italijani Cernadoi, Ladinci Tschernadôu, jaz bi jo imenoval Črni Dol, kakor je ob koncu tega kraja vas, ki jo pišejo Andraz, izgovarjajo Andrac, jaz pa sem jim nagajal in izgovarjal Andraž: res imajo sv. Andreja v oltarju! Prebivalci Črnega Dola žive v majhni vasici pod cesto in so visoki ljudje, podobni našim Bohinjcem.

Nad to vāsico kraljuje ali boljše sameva mogočna razvalina, ki je imela svojčas boljše dni; pravijo, da je bil za dobe Gotov ondi mogočen grad, letovišče Buchensteinskih gospodov. Znan je radi dolgoletnega prepira, ki ga je imel svoječasnι posestnik Cusanus z nunami samostana Sonnenburg v Pusterski Dolini; razpor je trajal tako dolgo, da je dal Cusanus grad razdreti. Za me je ta dogodek kos — Slovenske zgodovine.

Od Andraža proti Plie de Fodom in dalje proti Rebi je cesta ravna, a ima velike ovinke in vodi ozko nad globokim prepadam. Na tem kraju bi bil kmalu priča velike nesreče: iz Plie se je pripeljal mimo ovinka poštni avtomobil, od Andraža nasproti jo je prikrevsal konjiček s tremi potniki na vozu. Zagledavši nenadoma avto, jo je hotel konjič na ozki cesti kar obrniti in le posebna sreča je bila, da ni šlo vse skupaj v 100 m globoko grapo. Na avtomobilu sta se peljala tudi dva vojaka, ki sta pa izstopila in se vrnila v Plie (Pieve), ker sta imela v trdnjavi nastopiti službo. Ko sem se jima pridružil, sem izvedel od njiju marsikaj. Eden, rodom iz Galicije, mi je tožil o draginji in dolgih patroljah, ki jih imajo; svet je pozimi tako zaprt, da hodijo po več tednov okoli in prenočujejo zunaj vojašnice, ker 24- ali 48urni pohodi nimajo nobenega pomena. Državna meja je prav ob potoku pod cesto in pokazal mi je kraje, kjer morajo stati vsako noč vojaki in finančni stražniki; na drugi strani meje pa razsvetle Italijani z električno lučjo vsako noč vse važnejše točke. Tukaj je namreč tihotapstvo zelo razvito.

Poslovil sem se od prijaznih vojakov in šel mimo druge trdnjave, ki ima čez cesto železna vrata, ter prišel proti večeru v Rebo, kjer sem se oglasil za prenočišče pri prijaznem Ladincu; ta me je kmalu prepoznal in me je ogovoril: »Vi ste Kranjec?« »Jo-o!« sem odgovoril in kmalu sva postala taka prijatelja, da bi bil skoro — kolo od mene kupil.

Reba je prijazna Ladinska vasica na sredpoti Dolomitske ceste; razen nekaj kmečkih hiš je tukaj en hotel in zgoraj omenjena gostilna, kamor zahajajo letoviščniki in hribolazci, ki so namenjeni na Marmoledo. Reba je namreč središče cesta iz Bolcana, Toblaha (oz. Cortine) in Sv. Lovrenca (čez Kolfužg) v Pusterski Dolini. Prideš pa tudi iz Rebe čez Čavri in Allje na Italijansko, in ta zveza je glavna stvar za našo vasico; ko sem namreč z Ladicem govoril o ondotnih razmerah, mi je razodel, da žive ljudje poleti od tujcev, pozimi pa »od tobaka« in pri tem jim pomagajo tudi »Kranjci«, t. j. Slovenci. Moža sem hitro razumel in povedal mi je nekaj zanimivih slučajev; ker pa spadajo vsi mej uradne skrivnosti Črnega Dola, jih ne smem navesti.

Naj tu spregovorim besedico o Ladincih, katerih je dandanes še približno 25000.

Ladinci niso ne Slovani, ne Germani, ne Romani, temveč prastaro ljudstvo, ki so ga Rimljani latinizovali; kakega rodu, ali Keltskega ali Ilirskega, je bilo to prvotno ljudstvo, se ne ve. Govori se, kakor mi je neki Ladinec sam pripovedoval, več narečij, skoro v vsaki dolini drugo. Na Ladince so vplivali in še vplivajo trije narodi: Slovani, Germani, Romani; v Črnem Dolu je v Ladinskem narečju polno Slovenskih, v dolini Fassa polno Italijanskih in v Gaderski dolini od Sv. Lovrenca proti jugu polno Nemških besedi. Umevno je torej, da se Ladinci niti med seboj prav ne razumejo; saj tudi nimajo književnega jezika.

Pisane zgodovine Ladinci nimajo; le toliko se vé, da so v 5. stoletju po Kr. stanovali v Graubündenu, po vsem Tirolskem in Beneškem; takrat se je pričelo ljudsko preseljevanje in od tistega časa so Ladinci raztrgani v zahodni, nezavedni in skoro italizovani del, ter v vzhodni Dolomitski del, ki se svojega jezika še poslužuje. Pa tudi za te Ladince se dandanes že prepirajo z ene strani Tirolski Nemci, z druge strani Italijani.

V srednjem veku so Ladincem gospodovali Nemški škofje in razni samostani, ki so imeli svoja posestva tudi po Slovenski domovini. Od 7. stoletja dalje so Nemci vedno bolj prodirali mej Slovence; iz Pusterske Doline so napravili nekako vojaško granico.

O pristnih Ladincih dandanes ni govora, ker imamo samo govoreče ljudstvo, ki pa je krvno že popolnoma izpremenjeno. Slovenec se pa čuti med Ladinci domačega, ker je vsa zunanost podobna našim planinskim krajem. Ladinci tudi mnogo s Slovenci občujejo, bodisi, da so skupni pri zaslužku od — »tobaka«, še bolj pa pri gradnji cesta, sekanju gozdov itd., dasi je ta skupnost le slučajna.

Prav bi bilo, da bi se mi Slovenci pobrigali za Ladince. Jezikoslovci naj se potrudijo na Tirolsko, kjer je še premnogo spominov nekdanjega Slovenskega življa¹⁾, a tudi Tirolci so prihajali med nas.

Ladinci sami so v narodnem vprašanju bolj praktični kakor značajni; slišal sem moža, ki je vabil Italijane, naj ga zopet posetijo in pristavil »sempre italiano«; ko pa so se drugi dan poslavljali Nemci, jim je za slovo zatrjeval »alleweil deutsch!«

Iz Rebe je izpeljana v nepreglednih ovinkih polagoma se dvigajoča cesta na prelaz Pordoi, kjer je mala lesena hišica in kamenita piramida z letnico, kdaj je bila cesta zgrajena. Kraj sam je pristna

¹⁾ Tudi pri Bolcanu se nahajajo imena, kakor Planitzing, Goritzing.

planina, posejana s kočicami in hišicami, kjer imajo hleve in kamor spravljajo seno; svet je vulkanski in tako prodnat, da ne dobiš poštenega kamenja v njem.

Onstran Predojskega prelaza pa se svet odpre in pod seboj zagledaš nad vse lepo dolino, kakor bi gledal z Vodnikovega razglednika doli v Bohinj, samo da jezera manjka. To je dolina Fassa. Vsa dolina je posejana s prijaznimi vasicami, po sredi pa se vije Dolomitska cesta do vasice Sanžan (Sct. Jean), kjer se razcepi: en del gre čez Karerski prelaz v Bolcan, drugi pa dalje čez Mojeno, Pardatsch in Cavalete v Trident.

4. Hotel Job Karerskem Jezeru.

Jako obljudeni kraj Pardatsch leži v ugaslem ognjeniku; zanimivo formacijo hodijo gledat najznamenitejši geologi; raznih rudnin je dobiti toliko, da domačini z njimi prav dobro tržijo. Cavalese (ladinsko Čavlejs) pa je rojstni kraj tudi Slovencem znanega Scopolija. Dolina Fassa ima tja v Retijsko dobo segajoče pravljice in v vsaki večji zgodovini najdeš mesto, ki ti pove, da so bili še v 9. stoletju po Kr. na Tirolskem malikovalci — bili so to prebivalci naše doline. Še se dobe odlomki stare pesmi, ki opevajo vojnega boga Tina, ki je baje identičen z Etruskim bogom Tinea. Pozneje se je Fassa pridružila Brižinski cerkveni oblasti; dolina ima danes 5000 prebivalcev. Verjetno je, da je bila vsa dolina radi varnosti proti severnim rodovom vojaško zastražena. Še pred sto leti je obstojal o teh vojakih cel spev, dandanes so samo še odlomki; o utrdbah pa se še vedo kraji, kjer so stale.

Rad bi bil več časa ostal v tej lepi dolini, posebno ker se iz Čanačeja (Tschanatschei), ki v tej dolini leži, lahko stopi na Marmoledo ali pa na takoimenovani »Rosengarten«; toda mudilo se mi 'je čez Karerski prelaz v Bolcan; kdor bi pa rad pregledal vso dolino, naj gre po Dolomitski cesti od vasice Sanžan dalje proti Cavalese, ker se čez Karer v Bolcan z vozovi težko pride, avtomobili so pa sploh prepovedani.

Še tisto noč sem prenočeval na Karerju (Gl. pod. 4) in sem torej prehodil dobrih 50 km v različni višini: Reba 1602 m, Pordoi 2250 m, Fassa 1468 m, Karer 1742 m. Drugi dan sem šel mimo jezera proti Bolcanu; jezero slovi po krasni barvi kot najlepše v Dolomitih, po velikosti je neprimerno manjše od Blejskega, z Bohinjским ga niti ne primerjam.

Od Karerskega Jezera proti Bolcanu cesta vedno pada; kajti Bolcan je samo 263 m nad morjem; zdi se ti, da se spuščaš počasi v zakurjeno peč in tudi goré postajajo drugačne. Po Wel-schenofenu je cesta dobra, potem pa tako ozka, strma in razrita, da je veselje; našim voznikom bi rad pokazal tiste coklje, ki jih rabijo Tirolci. Kljub temu srečuješ voz za vozom; vozovi so trpežni, živina počasna, toda močna in vztrajna. Po ozki in zanimivi soteski, kjer je dovolj navpičnih sten, slapov in predorov (zgradili so jo 1860. l.), prideš do kraja, kjer ti visoko na skali sezidan grad zapira izhod in le po ostrem ovinku te cesta pripelje iz zagate; zdaj se ti že odpre obširna dolina z Eisakom in Adižo in skoro nenadoma, kakor bi se prebudil, stopiš iz pogorskega, zgodovinsko in geološko važnega sveta v novi moderni svet: električna centrala, železnica in tovarniški dimniki te premestijo v trezno sedanjost, kajti kraj, kamor si prišel, je Kardaun, nekaj streljajev pred Bolcanom.

Preden se poslovimo, pogledajmo še enkrat celo turo. Od Toblaha do Cortine je najlepši in najznamenitejši del; od Cortine pričneš stopati navkreber do prelaza Fanzare in greš potem navzdol do Andraža in od ondi po ravnem do Rebe. Iz Rebe se dvigneš na prelaz Pordoi in se spustiš v Fasso, od tam pa čez Karer v Bolcan, ali pa čez Pardatsch in Čavlejs v Trident, oziroma nazaj gori v Bolcan. — Cesto so gradili celo vrsto let v posameznih oddelkih; zadnji kos nad Cortino so končali meseca avgusta 1909; vse skupaj je veljalo 4,000.000 kron.

Marmolata. (3344 m.¹)

A. Čilenšek in Fr. Jesih.

Močno je že pripekalo solnce, ko sva se odpravila iz Caprila proti zahodu; prav vesela sva bila, da ni bilo treba nositi težkih nahrbtnikov. Po lepi cesti vstopiva v rodovitno dolino Val Petorina ter prideva v slabi uri do sela Rocca Pietore (1143 m), ki ima precej snažne zidane hiše. Tukaj se gladka cesta konča; naprej korakava po zaznamovanem kolovozu. V vasi Sottoguda (1257 m), ki leži ob vznožju zelenega Pizo Guda (2132 m), se umakneva vročini v edino krčmo. Po enourni »siesti« se napotiva v slovito sotesko Serai di Sottoguda. Že pri prvem mostu čez bistro Petorino nama udari prijeten hlad nasproti; še nekaj korakov, pa sva popolnoma v soteski. Med visokimi navpičnimi stenami divjá deroča Petorina, čez katero pelje še 12 mostičev, preden se izstopi iz divne soteske. Približno v sredini soteske trešči ob levi kakih 100 m navzdol precej močen slap. Čez pol ure prekoračiva zadnji most, kjer naju zopet pozdravijo pekoči solnčni žarki. Nato stopiva na krasno planino Malga Ciapela (1440 m) z dobrim albergo. Ob gostilni se pot razcepi — na desno prideš na sedlo Fedaja (2047 m) ob severo-vzhodni strani Marmolate; midva pa korakava kar naprej pod navpičnimi stenami Piza Serauta (3037 m) in Marmolatinih vrhov. Kaj prijetno se koraka po zeleni planini. Na levo onkraj Petorine naštejeva 24 vojaških šatorov — tudi nekaj gorskih topov zapaziva med njimi. Za nama gresta isto pot postaren gospod in še mlada gospica — očitvidno oče in hči; nahrbtnika in dolgi palici pričajo, da sta turista. Kmalu vstopiva v redek macesnov gozd, kjer postaja pot nekoliko bolj napeta. Navzdol koraka četa Laških alpincev z vojaško godbo na čelu, ki igra veselo koračnico. Stojé ob potu občudujeva visoke in krepke postave; vseh je bilo 44, med njimi 6 mož godbe.

Ob hladnem izvirku se napijeva dobre vode; isto storita tudi oni postarni gospod in njegova hči. Že hočeta zopet naprej, kar se gospod obrne in vljudno vpraša, kam potujeva. »Čez Passo d'Om-bretto v Contrinsko hišo«, odgovoriva. Mož se vidno prestraši in vikne: »»Torej se ne pride todi na sedlo Fedaja?«« »O pač, toda čez 2910 m visoko Marmolato škrbino!« Na te hudomušne besede naju srpo pogleda ter zagodrnja: »»Saj vidita, da tja gor ne moreva

¹) Sliko je prinesel naš list v 9. številki lanskega letnika.

s hčerjo; hočem le vedeti, kje se mora na planini Ciapela kreniti proti severu, da prideva v Bamberško Kočo na Fedaji.« Ko sva ga natanko podučila, sta jo onadva pihnila prav naglo zopet navzdol ter nama kmalu izginila izpred oči.

Najina pot pa se začne v kratkih serpentinah strmo dvigati; naenkrat začujeva močno šumenje; kmalu zagledava velikanski slap, ki treska v globoki zarezi južnih Marmolatinih sten v ogromnih kaskadah navzdol, da se pozneje kot močen pritok združi s Petorino.

Po neštetih serpentinah prideva na planino Malga Ombretta (1902 *m*), ki je vsa obdana od gorskih velikanov: proti severu se dvigajo navpične stene Marmolate in Seraute, proti jugu Monte Fop (2883 *m*), proti zahodu Cima Ombretta (3011 *m*), proti vzhodu Serautine in Fopove končine. V pastirski bajti se napijeva hladnega mleka, ki ga nama je ponudil Laški starec, ki je ravnokar stiskal sir.

Proti koncu podolgovate planine se na levo odcepi zaznamovana steza čez Passo Ombrettola (2860 *m*), ki vodi ob južni strani Cime Ombretta v Contrinsko hišo; midva si izvoliva nekoliko krajšo pot čez Passo Ombretta ob severni strani iste gore. V višini 2018 *m* se pot sprevrže v kratke serpentine; ob levi in desni je polno velikanskih klad, vmes pa rastejo sočnata zemljišča in živobarvane cvetlice — tudi krasnih planink sva si nabrala. V višini 2381 *m* se vse zelenje preneha in treba je prečkati mel, ki se usiplje od Marmolatinih sten strmo navzdol; lepo napravljena steza pa lajša sicer jako utrudljivo hojo po produ. Pri točki 2633 *m* se začnejo zopet serpentine — v pol ure je tudi teh konec — in midva vstopiva na široko sedlo Passo Ombretta (2704 *m*), ki loči Italijo od Avstrije. V neposredni bližini se dviga ob najini desni glasovita južna stena Marmolate, ob levi pa zagledava tri vrhove Cime Ombretta (3011, 2983 in 2988 *m*), kamor lahko prideš s sedla v dveh urah.

Po lepo napravljene poti dospeva do velike kadunje, ki je bila še napolnjena s snegom, ter kreneva malo na desno po melu polagoma navzdol; v višini 2358 *m* se odloči na desno pot na Marmolatino škrbino. Kmalu preskočiva bister potok s krasno vodo, potem še nekaj strmih stopnic po skalah navzdol — in že korakava veselo po zeleni planini proti Contrinski hiši, kamor dospeva ob štirih popoldan. Torej sva hodila iz Caprile semkaj slabih 7 ur; dobra ura pride na rovaš »sieste«.

Contrinska hiša je enonadstropna zidana stavba v višini 2007 *m* in je last Norimberške sekcije N. A. pl. dr. Pri vhodu ob južno-zapadni strani ima veliko verando, odkoder je lep pogled v Contrinsko in

Faško dolino. Mlad oženjen oskrbnik, rodom Lah, naju prav prijazno sprejme ter nama odkaže čedno sobico z 2 posteljema v prvem nadstropju. Na prvi pogled vidiva, da je tukaj snaga doma. Tudi jed in pijača sta nama ugajali.

Ker je bila drugi dan nedelja, sem že spotoma sklenil, da pohitim še ta večer v 2 uri oddaljeno selo Alba, da opravi tam na vse zgodaj daritev sv. maše. Na moje vprašanje me oskrbnik zagotovi, da bom prišel tja doli v poldrugi uri, ako bom krepko stopal. Tovariš se nekoliko ustavlja mojemu sklepu, češ, da se drugi dan ne bom mogel vrniti do pete ure, ki je skrajni čas za nastop ture na Marmolato. Ko mu pa ponudim stavo, se vda, a nezaupno zagodrnja: »No — bomo videli!«

Cepin zamenjam z lahko palico hišnega oskrbnika in jo udarim ob 6. večerni uri naglo navzdol. »V takem tempu«, reče oskrbnik mojemu tovarišu, »bo gospod v eni uri v Albi«.

In res sem bil ob 7. zvečer v Albi, kjer me je prav gostoljubno sprejel domači g. kurat; pristen Lah. Z ozirom na njegovo izjavo: »Dajče sprak arte sprak, kan nik spreken!« pomenkovala sva se pozno v noč latinski ter v svoji latinščini na vse pretege zabavljala čez silovite Nemce.

Ob dveh po polnoči sem pristopil k oltarju čedne cerkvice; bilo je kakih 7 ljudi pri sv. maši. Ob $\frac{3}{4}$ na 3 sem po toplem zajtrku, ki mi ga je skuhala ljubeznjiva župnikova sestra, odrinil nazaj v Contrinsko hišo. Brez svetilke bi bil pač lahko zablodil v strmem macesnovem gozdu. Brisal sem jo zopet tako naglo, da sem ob 4 uri in 5 minut že trkal na vrata tovariševe izbice. Začetkoma mu ni hotelo v glavo, da sem res bil v Albi, dokler mu nisem vsega natančno dopovedal. Pove mi, da je vsled najinega dogovora najel vodnika, ki bo kazal pot na Marmolato. Bala sva se namreč, da bodo železni klini v zahodnem grebenu Marmolate deloma pokriti s snegom, ki je pred nekaj dnevi vnovič zapadel. Pred odhodom sva pa morala vpričo oskrbnika odvezati vodnika vsake odgovornosti glede naju, ker po postavi sme voditi le enega turista.

Točno ob 5. uri nastopiva tako željno pričakovano turo na kraljico Dolomitov, ki jo Lah s ponosom imenuje; »La bella Marmolata«. V svežem jutranjem zraku stopava prav naglo za vodnikom, ki z vso zgovornostjo pripoveduje, kako je dve leti zabijal one kline, po katerih bova danes vprvič hodila.

V slabi uri pridemo do razpotja (2358 m); na desno vodi steza na Passo Ombretta, na levo pa naša pot na Marmolato. Po dobrih serpentinah se kaj naglo dvigamo; v višini 2800 m zavijemo

na levo k navpični steni Vernelovi ter vstopimo v jako strmo sotesko, ki je napolnjena s svežim snegom. Marsikateri novinec bi se že tukaj zbal; mi kar poskočimo kvišku in se oprimemo prvih železnih klinov in kljuk. Kakih 10 m plezamo navpično, kakor po lestvici, kar obstojimo očarani v Marmolatini škrbini (2910 m). Ko bi ne bila pihala tako mrzla sapa od severa sem, bi se ne bila mogla ločiti od krasnega pogleda v onostranski ledeni svet. Moška odločnost in divja kljubovalnost se loti hriholažčevega srca, ko zre s tega mesta v ledene globočine pod seboj.

Ko se navežemo na vrv, krenemo brez obotavljanja in brez vsakega strahu na desno po železnih kljukah strmo navzgor. Ker vemo, da so 20 cm globoko zabite v gladko skalo, nam niti na misel ne pride, da bi se katera izpipala. Tuptam je treba s cepini odstraniti sneg, da se prikažejo kljuke. Globoko si oddahnemo, ko stopimo na precej široko polico; toda zopet je treba po železnih stopnicah, ki imajo ob desni napeto žičnato vrv, silno strmo navzgor, nakar stopimo zopet na zložno polico ob severni strani grebena. Zdaj krenemo na levo po ozkem zidu — železne kljuke za noge in žičnata vrv za roke olajšujejo drzno hojo. Pridemo do 57 m dolge plitve soteske, po kateri splezamo navkreber od leve na desno po železnih kljukah na široko polico, ki je že bližje grebena. Zopet je treba kljuke izkopavati iz zamrzlega snega, kar ni baš prijetno delo. Sploh pa terja to plezanje po kljukah popolnoma jasno glavo in utrjene živce. Tudi telesne moči ti ne sme zmanjkati; zakaj vedno dviganje po kljukah, ki so pol metra narazen, je jako naporno, posebno za človeka s kratkimi nogami.

Na zložni polici si nekoliko oddahnemo ter zaužijemo par požirkov vodenega vina. Potem pa moramo po ozkem zidu zopet na levo. Drage volje grabimo za žičnato vrv in kline ob desni, dokler ne pridemo do skoraj navpičnih železnih stopnic z žico ob strani, ki nas nad 40 m visoko dvignejo do 10 m dolgega zida, po katerem dospemo na levo do najbolj zračnega mesta celega zahodno-grebenskega pota (Westgratweg). Čez gladko, le malo nagnjeno ploščo nas vodijo železne kljuke oziroma stopnice, ki so ob straneh še zavarovane z žico, 57 m naravnost navzgor. Tukaj je pač treba velike previdnosti in popolnoma mirnega srca; zakaj nemoteno zrejo naše oči v strašno globočino. Ko stopimo na ozko polico, zavijemo zopet na levo ter pridemo do zadnje strmine, katero premagamo kakor prejšnje.

(Konec prihodnjič.)

Društveni vestnik.

Umrl je dne 11. svečana t. l. v Trstu zvest član podružnice, gosp. Blaž Dobida, hišni posestnik itd.

Novi člani. — Osrednjega društva: a) Ustanovna člana: gg. Josipina Jarc, zasebnica, in dr. Josip Stare, pristav c. kr. fin. prokurat., oba v Ljubljani. b) redni člani: gg. Jožef Bulovec, Leopold Erzin, Fran Gabrovšek, Anton Hafner, France Hiti, France Hoenigmann, Fran Kanduč, Rudolf Kapš, Fran Kovačič, Jakob Mejak, Ivan Mohorč, Fran Kokelj, Anton Plevnik, Jakob Sajovic, Jernej Hafner, Anton Porenta, Rudolf Potočnik, vsi bogoslovci, Jernej Bahovec, trgovec, Franc Cuš, c. kr. poštni asistent, Makso Detiček, trgovski sotrudnik, Karol Jurman, optik, Vinko Strgar, c. kr. rud. nadkomisar, ing. Josip Otahal, dež. stavb. adjunkt, ing. Miroslav Kasal, dež. stavb. adjunkt, Henri Maire, trgovec, Veličan Volk, trg. sotrudnik, Viljem Kosem, trg. sotrudnik, Adolf Potokar, dež. rač. oficial, Rajko Šetina, dež. rač. oficial, Dragotin Puc, tovarnar pohoštvá, Angela Malič, knjigovodkinja, Jernej Ložar, krojaški mojster, Franc Podboj, c. kr. poštni asistent, Vlastimila Hanuš, c. kr. nading. soproga, Ludovik Wokaun, Fran Stor, solicitor, vsi v Ljubljani; Ivan Tavčar, učitelj v Železnikih; Josip Semenič, Dunaj; Ivan Kraus, c. kr. kontrolor dež. fin. blagajne v Inomostu; Olga Cvahte, učiteljica, Mala Nedelja, France Setničar, kancelist, v Gorici; Jakob Pilgram, mešč. učitelj, Volšperg; Luka Arh., dr. Josip Demšar, Vojteh Hybašek, dr. Anton Ratajec, vsi profesorji v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu; Čitalnica v Gradcu; šolsko vodstvo v Zgornji Šiški. — Kamniške podružnice: gg. Vode Ferdinand, posestnik in vinotržec v Komendi. — Kranjske podružnice: Hren Jos., slušatelj akademije, Miklavčič Pavel, stud. iur., oba na Dunaju; Dolžan Fran, gimnazijski profesor, Kovačič Julko, trg. sotrudnik, Mošek Fran, trg. sotrudnik, Petek Mijo, trg. sotrudnik, Rus Vilko, učitelj, vsi v Kranju. — Kranjskogorske podružnice: Žemlja Fran, postajenačelnik v Volčjidragi; Škrabar Franc, trgovec, Černe Marička, Praprotnik Vilko, davčni asistent, gdč. Rabič Minka, vsi v Kranjski Gori; gdč. Žagar Mira, gospa Janša Matilda, soproga c. kr. poštarja itd., Dolžan Anton, posestnik, vsi na Dovjem; gospa Debevec Cenka, c. kr. poštarica, Orehovnik Janez, posestnik, oba v Mojstrani; Koritnik Ignacij, tovarniški uradnik na Savi. — Podravske podružnice: Poljanec Jožef, učitelj v Mariboru. — Savinjske podružnice: Kranjc Franc, c. kr. davčni upravitelj v Gornjem Gradu; Zemljič Franc, učitelj v Bočni. — Tržaške podružnice: Hercig Srečko, c. k. oficial, Lušin Anton, trg. uslužbenec, Mlekuž Karl, rač. uradnik, Pertot Kristjan, geometer, Trtnik Anton, zasebni uradnik, Dobrila Marij, akademik, vsi v Trstu; Planinšek Anton, potovalni učitelj v Sežani, Rencelj Ivan, višji sodni oficial v Rojanu. — Opomba uredništva: Imena novih članov objavljamo v sporedu in z naslovi, kakor so nam prijavljena od tajništva, oziroma od blagajništva.

Darila. — Za kočo na Nanosu: Perko Andrej 470, Kraigher Gustav 1 K, Petrič in Amon, izgubljena stava 1 K, Kraigher Josip 1 K, v županovi gostilni v Postojni nabrano 170 K, Ferdo Juvanec, izgubljena stava 52 h, Milena Gerstenmayer 1 K, Pri občnem zboru »Prometnega Društva« nabrano 510 K, Jurca Adolf 3 K, Dekleva Tedi 2 K, Prometno Društvo 200 K, Perko Andrej

1·20 K, Pikel Gregor 4 K, Pikel Marija 2 K, Burger Alojzij 1 K, dr. Kotzmuth Julijan 1 K, Avsec Anton 1 K, Krainer Fran 1 K, Ostanek Peter 1 K, Bernik Peter 1 K, dr. Šmajdek Josip 2 K, Maček Fran 1 K, Perko Andrej 1 K, Swer Franc 1 K vsi v Postojni, dr. Vodušek 2 K, Dujc Anton 1 K, oba v Trstu, Inocente Maks, Reka 5 K, pl. Garzarolli, Senožeče 2 K, Dekleva Janko, Britof 2 K, Čuček Josip, Knežak 1 K, Ambrožič Matija, Nova Sušica 1 K, Valenčič Ivan, Trnovo 10 K, Arh Fran 1 K, Može Ivan 20 K, Siementhal Leo 10 K, Stalna družba v hotelu »Adrija« 2 K, dr. Pavel Kanc 2 K, Mark Pushnik, c. kr. notar 20 K, vsi v Vipavi, Ditrich Fran 1 K, Ljudmila Borštner, nabrala 13·01 K, darovali so : stotnik Raktelj, prof. Borštner, prof. Pavlin, okrajni komisar Borštner in neimenovan, vsi iz Ljubljane, Milharčič Jakob, Žeje 1 K, pri taroku nabrano 26 h, Želko Josip, Mala Pristava 1 K, Fegic Mirko 3 K, Kobal Alojzij 3 K, oba v Studenem, Lipovec Josip, Bukovje 3 K, Zupan Ivan, Hrenovice 2 K, Dekleva Viktorija, Buje 5 K, Kaluža Josip, Košana 3 K, Čuček Fran, Dol. Košana 1 K, Oswald Rudolf, Št. Peter 6·66 K, Milavec J., Cerknica 1 K, Karel Mayer, grajščak v Ložah 8 K, Leopoldina Vadnjal v Lozicah, nabrala 37·80 K, Posojilnica za Ilirskobistriški okraj 20 K. — (Ostala darila prihodnjič).

Podravska podružnica prosi tiste svoje člane, ki so še za lani udnino na dolgu, da jo takoj pošljejo; sicer se bodo črtali.

Občni zbori¹⁾. — 1) *Savinjske podružnice.* — Savinjska podružnica je imela svoj 16. redni občni zbor dne 28. dec. 1909. v Celju. — V svojem nagovoru omenja predsednik, g. nadučitelj Fr. Kocbek, glavne točke podružničnega delovanja v letu 1909; posvečeno je bilo najbolj Frischaufovem Domu. Ta nam je najbolj na srcu, ker je najvažnejša točka v naših planinah.

Nato je poročal tajnik, gosp. Šijanec, o stanju in delovanju podružnice v minulem letu. — Iz obširnega poročila povzamemo le važnejše podatke. Podružnica ima 8 planinskih stavb, več umetno z velikimi stroški narejenih potov in mnogo markacij, napisnih tabel itd. Članov je bilo v tem letu 151. To je najvišje število v teku 16 let. Hivala za to gre v prvi vrsti gospici Zdenki Vrečkovi v Celju, ki je pridobila v Celjskih ženskih krogih lep venec članic. Člani so: 1 častni, 25 ustanovnikov in 135 rednih članov. Umrl je zvest podružnični ud g. Marko I. Lipold v Mozirju. Podpore smo dobili od raznih korporacij 1830 K, nabralo se je za Mozirsko Kočo 42 K 20 v, za Frischaufov sklad 36 K. Od Kolesarskega društva »Savina«, ki se je samo razpustilo, je premoženje 63 K 32 vin. pripadlo glasom pravil naši podružnici. — Na 15. rednem občnem zboru izvoljeni odbor se je razredil tako: predsednik in blagajnik: g. Kocbek Fr. v Gornjem Gradu, tajnik: g. Ign. Šijanec, istotam, in odbornika g. dr. Jos. Vrečko v Celju in g. Fr. Podbreznik v Gornjem Gradu. — Odbor je tekom leta imel več sej in posamezni odborniki, zlasti pa še načelnik, so nadzorovali društvene naprave. — Podružnično delovanje se je osredotočilo zlasti ob Frischaufovem Domu. V prvem nadstropju se je morala prežagati stena in hodnik se je podaljšal. Dobila se je nova mala sobica za oskrbnico in v nadstropju se je napravilo stranišče; inventar se je izpopolnil. Od zunaj se je na vzhodni strani (to je ob dvorišču) stena obila s škodljivimi, da bode tako lažje kljubovala viharjem in dežju. Nad Domom na gričku je krasen razgled. Tja so se napravile stopnice in pot.

¹⁾ Poročila o občnih zborskih bomo objavljali v istem sporedu, kakor nam dohajajo. Došlo nam je tudi že poročilo o občnem zboru Idrijske in Podravske podružnice. *Uredništvo.*

Zgoraj pa se je postavila miza in dvoje klopi. Prostor na dvorišču se je uravnal. Ostala sta le dva majhna grička za nasad planinskih cvetic. Poset je bil povoljen, vseh vpisanih posetnikov je bilo 452. Oskrboval je Dom v mesecih juliju, avgustu in septembru gosp. Fortunat Herle iz Solčave v splošno zadovoljnost. Ker sam ni mogel zmagati dela, dodati smo mu morali za en mesec oskrbnico. Ta je pomagala v kuhinji, prala posteljno perilo itd. V prihodnje bodeta v sezoni morali sploh biti dve osebi na Okrešlju, toliko bolj, ker se ustanovi ombrometrična postaja.

Verando pri »Slapu pod Rinko« je sneženi plaz porušil. Postaviti smo nameravali drugo, toda počakati smo morali, kajti bati se je, da gramoz, ki pada še vedno raz Mrzlo Goro, zasuje prostor, kjer je stala veranda. Do prihodnje sezone se bo vse sčistilo in potem se bo tudi doznalo, kje in kako se postavi nova veranda. — »Kocbekovo Kočo« je tudi to leto oskrboval stari znanec planincev g. Jurij Planinšek, p. d. Krašovec iz Luč, od 15. julija do 15. septembra. Koča je v dobrem stanju in je imela 112 obiskovalcev. — »V Jubilejni Kapelici« zraven te kočice letos ni nihče maševal. — V Luški Koči je ostalo vse pri starem. — »Koča na Raduhi« je popolnoma izgotovljena in opremljena z najpotrebnejšim. Otvori se slovesno leta 1910. — »Gornjegrajska Koča« na Menini je imela 158 posetnikov. Spomladi je nekdo vlomil v njo, ali odnesel ni nič. Drvarnica poleg kočice se je na novo prekrila ter se je nacepilo drv za dalje časa. — Za »Mozirsko Kočo« in za pote v njenem okrožju skrbi največ g. M. Šuster v Mozirju. On nabira prostovoljne darove, pa tudi sam žrtvuje ne samo čas, temveč prispeva tudi gmotno v njen procvit. Hvala mu! V koči se je popolnil inventar. Poti so se popravili in se je markacija prenovila. Tudi se je studenec izčistil ter se je napravilo še več manjših del. Bilo je v njej 68 izletnikov. — »Hausenbichlerjeva Koča« na Mrzlici je štela 227 posetnikov. Nekaj inventarja so pokradli. —

Popravili so se poti:

1. Od Slapa pod Rinko na Okrešelj. Na mnogih krajih so se naredile nove stopnice in se je na pot udrti zemlja prekopala.
2. Pod slapom so plazovi podrli precej dreves. Ta so se morala posekati in s pota spraviti.
3. Pot v Turskem Žlebu se mora vsako spomlad popraviti. Železni klini se morajo zravnati ali nadomestiti z novimi.
4. Raz Skuto se je odkrhalo pečevje, tu se je moralo vse popraviti.
5. Pot na Kamniško Sedlo se vsako leto popravi in osnaži.
6. V Grlu so se napravile stopnice in so se zabili v skalo železni klini. Od Grla po Logarski Dolini se je posekalo grmovje in gozd do klopi, kjer se zagleda slap. Letos se bo morala ta pot temeljito urediti, ker je to najkrajša zveza: Kocbekova koča—Ojstrica—Škarje—Grlo—Okrešelj.
7. Popravila se je pot od Luške Koče proti Velikemu Vrhu in na Ojstrico.
8. Osnažila se je pot skozi Iglo in so se naredili na zahodni strani novi leseni držaji.
9. Iztrebila in popravila se je pot k Trbiški zijalki.

Nadalje so se postavili novi stebri za napise na Menini in se je 22 novih tabel nabilo na Menini, na Raduhi, na Kamniškem Sedlu, v Turskem Žlebu itd. Markacije so se prenovile na 24 potih.

Podružnica ima knjižnico v vrednosti nad 1200 K, ki se je tudi to leto pomnožila za več turističnih in drugih del. Tudi v nekaterih kočah so primerne knjižnice, tako v Frischaufovem Domu, v Kocbekovi, Mozirski, Gornje-

grajski in Hausenbichlerjevi Koči. — Društveni muzej vsebuje zbirko narodne Gornjesavinjske obleke in več drugih folklorističnih stvari.

Dijaki so dobili 44 legitimacij za prosto bivanje v naših stavbah. — Priredilo se je nekaj manjših izletov ter so se pozvali člani, naj se dajo zavarovati proti nezgodam po planinskem društvu. Končno je še omenil tajnik, da je potovanje ces. nam. eksel. grofa Claryja po Gornjegrajskem okraju tudi za planinstvo važno, ker se je ces. namestnik prepričal o naravni lepoti naše Spodnještajerske Švice in je uvidel potrebe teh krajev. Zlasti se je zanimal za nadaljevanje ceste iz Solčave v Logarsko Dolino in naprej; ta cesta bi bila velike turistične vrednosti.

Ko je tajnik končal, so se oglasili razni udeleženci in je bila kaj živahna debata.

Sklenilo se je na predlog g. dr. Božiča, naj se obnovi lanski sklep, da se ob priliki sokolskega izleta napravi v Celju razstava slik iz Savinjskih Planin ter se dela sistematična reklama za poset naših gorá. Urednik gospod Lesničar je vprašal glede zgradbe hotela Rinca v Logarski Dolini, na kar mu je predsednik odgovoril, da preden se ne zasigura stavba ceste Solčava — Logarska Dolina, ni primerno staviti hotel; potem pa takoj. — Predlog, da bi se bil priredil v letošnjem predpustu v Celju »Planinski ples«, se je opustil, ker je letošnji predpust kratek in ker priredi več drugih narodnih društev svoje ples. Pač pa se je izrazila želja, da se v poletju napravi »Planinski sejm« ali v Celju ali v okolici, n. pr. v Žalcu.

Nato je poročal načelnik, ki je obenem blagajnik, o denarnem stanju podružničnem. V denarnem prometu je bilo 9113·23 K prejemkov in 8913·50 K izdatkov, torej 198·73 K ostanka. Čista imovina se je pomnožila za 3079·10 K in znaša zdaj 18.995·10 K.

Slučajnosti. Sklene se: 1. Podružnica založi »Planinski kolek«. Predlagal g. dr. M. Detiček. 2. Podružnica založi kolikor možno ukusnih razglednic. 3. G. Alojz Trstenjak želi, da bi se izdala reklamna knjižica v Slovenskem in Češkem jeziku, v kateri bi bil kot uvod kratek opis Savinjskih Planin, nadalje pa bi se priporočale dobre navadne gostilne in druga enaka podjetja. — G. Lesničar je mnenja, da bi se naj podružnica posvetovala tozadevno z osrednjim odborom, ali bi ne kazalo tak kažipot izdati za vse slovenske planine. 4. Na predlog g. Rotterja se nasvetuje Celjskemu odseku glede markiranja nekaterih potov v obližju mesta in na Mrzlico, glede uravnave Hausenbichlerjeve Koče itd. Sklene se to prepustiti »Celjskemu odseku«, v katerega se izbere g. Rotter. — Nato je zaključil načelnik povoljno obiskani občni zbor.

—ij—

2. *Cerkljanske podružnice.* — Vršil se je 6. februarja. Načelnik pozdravi udeleženec z vznešenimi besedami. Spominja se v minulem letu umrlih članov: gosp. nadučitelja Franceta Kokole (Podbrdom) in Josipa Tauša, učitelja v Čadegu. Na poziv načelnika se zborovalci v počaščenje njiju spomina dvignejo s sedežev. — Nato poda besedo tajniku. Ta poroča: Tajniška knjiga izkazuje letos 82, došlih in odposlanih pisem. Važnejša od teh so prošnje za podpore na razna oblastva in na denarne zavode. Na te prošnje nam je doslej darovala Hranilnica in posojilnica v Cerknem 30 K in Kmetska posojilnica v Cerknem 20 K. — Osrednjemu odboru smo predložili običajno letno poročilo. — Poverjenikom v Baški dolini smo se zahvalili za uspešno sodelo-

vanje in jih naprosili, da prevzamejo poverjeništvu tudi za naprej. — Odbor je imel 9 sej in mnogo sestankov. — V zaključeni dobi je podružnica pridobila enega člana ustanovnika in 4 redne člane, — pa tudi smrt ji ni prizanašala. Izbrala si je dve žrtvi. Naše delovanje v planinah je bilo še vedno glavno na Poreznu. Vsled obilih odotnih del smo morali opustiti druge načrte. Pri koči smo zgradili vodnjak; stal je v resnici mnogo denarja in truda, a vse to ni primerjati z udobnostjo, ki jo nudi. Prej se je morala pitna voda od daleč donášati. — Popravili smo na koči streho, katero nam je sneg v lanski zimi precej poškoval. — Prenovili smo konici na strelvodih in zopet postavili na vrhu Porezna strelvod, ki so nam ga lani izruvali. Sedaj smo ga zabili z betonom. Kočo smo oskrbovali celo poletje in tudi v zimskem času ob nedeljah in praznikih, kadar je vreme dopuščalo. Vsako nedeljo je odšel iz Cirkna oskrbnik v kočo. Z vsem tem se je vrednost in donos kočice znatno povišal, o čemur pričča lepo število obiskovalcev (226).

Razen tega smo prenovili najvažnejšo markacijo v našem okrožju, to je čez Jesenico k postaji v Hudo Južno in smo postavili na potrebnih mestih kažipotne table.

Tudi na družabnem polju je podružnica delovala po svojih močeh. Dne 14. februarja smo priredili »Planinski venček«, ki je v vsakem oziru pohvalno uspel. — Prirejali smo planinske večere, kjer smo se shajali planinci in se pri kozarcu vina veselili s petjem in govori. — Podružnica je priredila skupen izlet na Porezen, v Zali Log in je praznovala Silvestrov večer v koči na Poreznu. — Zadnja prireditev je prav dobro uspela. Posetili so nas bratje Soške in Tržaške podružnice, tako da kočica na Poreznu od časa otvoritve menda še ni imela toliko in tako veselih gostov, kakor ta večer. Med petjem, napitnicami in razgovori smo počakali polnoči in potem smo hiteli na vrh pozdravljat novo leto. V snegu in vetru ob čarobni luči umetalnega ognja smo zrlhi novemu dnevu, novemu letu naproti in ga pozdravljali z veselim vriskom. Mraz in veter sta nas pognala nazaj v kočico, tam smo si želeli sreče in si prav planinski stiskali roke.

Razen domačih smo se udeležili po odposlanikih tudi tujih prireditev. — Podružnica je bila zastopana na planinskem plesu v Gorici, pri otvoritvi planinske kočice v Koritnici in na »Kmečki ofceti« Krajskogorske podružnice. — Člani podružnice so priredili razen napovedanih izletov še izlet na Triglav in Mangart, na Robidensko Brdo ter mnogo izletov na Porezen in po domači okolici. Tajnik se naposled še zahvali članom in nečlanom za sodelovanje in pomoč ter prosi nadaljnje naklonjenosti.

Po blagajnikovem poročilu je v minulem letu imela podružnica 1169·97 K dohodkov in 1064·22 K izdatkov, torej 105·75 K prebitka. Čista imovina podružnice koncem leta 1909 znaša 4004·76 K. Navzoči računski preglednik odobri račune. Po odobrenju računov se preide k volitvi novega odbora. Na predlog g. c. kr. okr. sodnika Rudolfa Sterleta poveri občni zbor vodstvo podružnice dosedanjemu odboru. Računska preglednika pa sta za novo dobo: gosp. Golja Aleksander, c. kr. davčni oficijal, in gosp. Gorjup Leopold, sodni oficijant. — Dva predloga o internih zadevah S. P. D. se sprejmeta in se poveri novoizvoljenemu odboru, da zaprične akcijo, kakor se mu zdi najbolj umestno. — Nato se občni zbor zaključuje.

Obzor.

Peti planinski ples. — V korist Aljaževega Doma je priredilo Slov. Plan. Društvo dne 1. februarja v vseh zgornjih prostorih Narodnega Doma v Ljubljani veliko predpustno veselico, ki je kar najboljše uspela. Vsi prostori so bili v zelenjem in planinsko opremo primerno okrašeni; posebno mični in mikavni so bili paviljoni, ki je v njih mnogoštevilni damski odbor podajal okrepčila, cvetke in planinske spominke. V veliki dvorani, kjer je svirala godba Slovenske Filharmonije, se je razvil živahen ples (kadiriljo je spretno vodil g. Počivalnik); dične plesalke in plesalci — večinoma v narodnih nošah in planinski obleki — so vztrajali na plesišču do jutra, dasi je bila včasih prav huda gneča. V mali dvorani, kjer je sviral oddelek Slov. Filharmonije, ter v vseh stranskih prostorih in na stopnišču je bilo še večje vrvenje; povsod so se zbirali znanci in prijatelji in vsakdo je našel v domačem krogu neprisiljeno zabavo; pri paviljonih pa so vrle dame vključu velikemu navalu naravnost uzorno postregle z izvrstnimi okrepčili.

Brez ovinka priznajmo, da ima damski odbor, ki mu je načelovala gospa Franja dr. Tavčarjeva, prvo zaslugo za uspeli planinski ples.

Sodelovale so ob veliki dvorani: pri cvetličnem paviljonu gospe Ida Škofova, Maša dr. Švigljeva, Ana dr. Toplakova, I. Kesslerjeva, ter gospice: Franke, Globočnik, Gregorič, Heren, Kandare, Kessler, Lapajne, Tomišek, Vidic; pri slaščičarni gospe Vlastimila Hanuševa, Jerica Lapajnetova ter gospice: Hanuš, Juran, Lukan, Pfeifer, Rupnik, Tomic; pri vinarni gospe Franja Pfeiferjeva, Irena Ružička ter gospice: Florjan, Hubad, Javornik, Klemenčič, Lederer, Mazi, Orehek, Ružička, Šraj, Vencajz; pri buffetu gospe Elza dr. Tomišekova, Angela Skušekova, Ana Ulrihova ter gospice: Acceto, Jamnik, Kalmus, Lindtner, Nadrah, Otujac, Skušek, Trdan, Zorc; pri kavarni gospe Jadviga Šubičeva, Pavla Hauptmanova, Pavlina Krapeževa, Pavla dr. Murnikova ter gospice: Andolšek, Fabijani, Gogala, Hafner, Jelovšek, Majdič, Mikuš, Ogoelec, Skaberne, Vehar, Verderber, Vodusek, Ženko; pri šampanjcu gospe Julija dr. Ferjančičeva, Ana Prosenčeva, Marija dr. Pirčeva, Mila Rudeževa ter gospice: Dekleva, Ferjančič, pl. Grasselli, Lenarčič, Levec, Lindtner, Poljanec; v mali dvorani pa: pri buffetu gospe Franja dr. Tavčarjeva, Josipina Macherjeva, Ana Ravniharjeva, Minka Sičeva ter gospice: Bežek, Fajdiga, Kubelka, Petrič, Pintar, Tavčar, Turk, Zupanc; pri vinarni gospe Helena Franketova, Minka Jelačinova, Gabrijela Žužkova ter gospice: Domjanovič, Göderer, Franke, Hrast, Kenda, Klemenc, Kump, Lukanc, Počivalnik, Presker, Sever, Štravs, Vičič, Žerovnik; pri buteljskem paviljonu gospe Jelka dr. Bretljeva, Mici Češnikova, Ferdinanda dr. Majaronova, Hermina Orlova.

Vsem najiskrenejša zahvala za njih trud in požrtvovalnost!

Posetilo je ples mnogo odličnih gostov: gg. dvorni svetnik R. grof Chorinsky, fml. ekscl. Matuschka, dvorni svetnik Kliment, deželno-sodni predsednik dr. A. Levičnik, podžupan Ljubljanski in deželni odbornik dr. Ivan Tavčar itd.

Ker V. planinski ples tudi po gmotnem uspehu nadkriljuje naše poprejšnje prireditve, prištevati ga imamo s ponosom najboljšim priredbam Slovenskega Planinskega Društva.

T.

„Zimski šport v Bohinju.“ — S tem naslovom je izdala »Deželna Zveza za tujski promet« v Ljubljani zelo priročno knjižico, ki jo dobiva vsak interesent brezplačno v »Zvezini« pisarni (Ljubljana, Miklošičeva cesta 8). Poleg aktualnih podatkov o športnih vlakih, o vožnih cenah (iz Ljubljane in Trsta), o športnih napravah v Bohinju itd., vsebuje knjižica splošna pravila in navodila o zimskem športu, ki zaslužijo pozornost tudi širših krogov. J. T.

Slovstvo.

Triglavski Dom na Kredarici je z lanskim letom postal znan po širnem inozemstvu. Sprejet je namreč v lični, fino izdelani album »Touristenhütten in den österreichischen Bergen.« Izdala je ta album centralna konferenca Avstrijskih prometnih društev lani in ga spravila v obsežen promet. Sprejetih je v album v celem 24 koč, največ iz Alp, dve tudi iz Češkega in Moravskega. Vsaka koč se prikazuje v sliki in z jedrnatim tekstom, ki donaša najpotrebnejše podatke za tujce (glede vožnje, zvez, potov, posebnih tur, prenočišč itd.); dodan je vsaki koči zemljevid njenega obližja. — Lahko rečemo, da je izmed vseh koč naš Triglavski Dom najbolj opremljen. Slika ga kaže že povečanega (s kapelico); pridejano besedilo pa nudi v odbranih potezah sploh vse, kar more tujca in domačina turistično zanimati nele glede našega planinskega zavetišča, ampak o Triglavu sploh. Dodejan zemljevid obsega ozemlje, ki leži v okviru: Mojstrana — Bela Peč — Predil — Krn — Bohinjsko Jezero — Bled. J. T.

Alpský Věstník. — V 5. številki tega bratskega nam časopisa so med drugim sledeči prispevki: Dr. V. Dvořský končava svoje članke »Iz Koritnice« s popisom vratolomne ture na Mangart po vzhodnem grebenu, dr. Jiří Čermák pa je dovršil svojo zanimivo razpravo o vplivu ledene dobe na relief Julijskih Alp, ki na njo naj bodo opozorjeni strokovnjaki. Izmed manjših notic posnamemo vest, da pripravlja Češki odbor Slovenskega Planinskega Društva izdajo novega »Vodnika po Slovenskih Alpah«, ki pa ne bo le turistovski, ampak se bo raztezal čez vse Slovensko ozemlje (tudi na Kras, Istro, Benetke), zlasti tudi z ozirom na letovišča. — Pridružujemo se i mi pozivu (na str. 76), naj bi planinci ne ravnali tako barbarsko s planinskim cvetjem, kakor to počenjajo v največji meri — žal — naš izletniki iz mest, ki populijo vse, kar cvete. Res je, kar pravi A. V.: »občinstvo samo mora imeti toliko takta in spoštovanja do prirode, da ve spoznati mejo, kje se nehava ljubezen, a začenja plenjenje.« J. T.

Naše slike iz Dolomitov nam je dalo »Prometno društvo« v Inomostu na razpolago.

Od uredništva. — Današnja številka (posvečena Dolomitom) ima pol pole priloge. Kljub temu nismo mogli uvrstiti toliko gradiva, da bi ustregli čakajočim sotrudnikom. Vse pa pride polagoma na vrsto, kar smo jim prijavi kot sprejeto.

Vsebina: — Janko Mlakar: Po visokih Alpah in nizki Lombardiji. (Str. 45.) — Jožef Zazula: Nova cesta preko Dolomitov. (S 4 slikami.) (Str. 49.) — A. Čilenšek in Fr. Jesih: Marmolata. (Str. 58.) — Društveni vestnik: Umrli član, Novi člani. Darila (Str. 62), Podravska podružnica, Opčni zbori (Savinj. podr. str. 63, Cerklj. podr. str. 65.) — Obzor: Peti planinski ples (Str. 67.), Zimski šport v Bohinju (Str. 68.) — Slovstvo: Triglavski Dom, Alpský Věstník (Str. 68.) — Naše slike. (M. Cristallo str. 50, Cortina str. 51, Hospice na sedlu Fanzara str. 53, Hotel ob Karerskem Jezeru str. 56.) Od uredništva (Str. 68.)

Urednik dr. Jos. Tomižšek. — Izdaja in zalaga „Slov. Pl. Društvo“. — Tisk J. Blasnikov v Ljubljani.